

Domsagohistorik

Trelleborgs tingsrätt

Text: Elsa Trolle Önnerfors

Trelleborgs tingsrätt

Trelleborg nämns som stad första gången på 1200-talet, och den låg i Skytts härad. Detta härad innefattar tre städer, vilket är ovanligt: Skanör, Falsterbo och Trelleborg. Gemensamt för alla tre städerna var de låg vid gynnsamma ställen vid kusten. Trelleborgs äldsta rådhus förstördes under det stora nordiska sjuårskriget på 1560-talet, men ett nytt rådhus i sten uppfördes 1592.¹ Trelleborg blev av med sina stadsprivilegier 1619, rådhusrätten upphörde härigenom och invånarna uppmanades att flytta till Malmö. Den forna staden blev en bondby och började inte blomstra igen förrän några årtionden in på 1800-talet.

Rättsväsendet försvenskades på 1680-talet efter kriget med Danmark, och svensk lag infördes i Skåne 1682/83.² Vid den här tiden var Skytts härad förenat med Ljunits och Vemmenhögs härad. År 1691 byttes Ljunits ut mot Oxie härad (Ljunits härad, se Ystads tingsrätt).³ Sedan skedde inga domsagoförändringar förrän på mitten av 1860-talet då Vemmenhögs härad bröts loss och slogs samman med Ljunits och Herrestads härad istället 1865 (Vemmenhög, Ljunits och Vemmenhögs härad, se Ystads tingsrätt). Skytts och Oxie härad domsaga bestod då av två tingslag. Dessa slog ihop till ett tingslag från och med 1873 års ingång.⁴

Skytts härad hade till en början sitt tingsställe i Trelleborg. Sista tinget där hölls i maj 1690. Man flyttade då tingsstället till Klörup, och den nyligen sammanslagna Skytt, Oxie och Vemmenhögs häraders domsaga fick en gemensam tingsplats där.⁵ Genom Klörup gick landsvägen mellan Malmö och Ystad. Gästgiverigården låg precis vid vägen, och mellan åren 1690 och 1905 höll man tingsförhandlingar i en av gästgiveriets längor, som numera är riven. Häktet från 1809 finns dock kvar.⁶ År 1710 kunde man inte ha något vinterting på grund av ”fiendens inbrott här i landet”.⁷ Med tiden förföll och missköttes gästgiveriet, och var således vid mitten av 1700-talet i ganska dåligt skick. Domstolen framförde sina klagomål:

”Tingsrätten finner nu för tredje gången med särdeles missnöje [...] att mathållningen är ganska slät och vårdslös samt maten så illa och så orenligen hanterad, att man ofta för den orsaken avhålls från att äta.”⁸

Vidare klagade man på de bristfälliga lokalerna som förhandlingarna hölls i samt på avsaknaden av gästrum. Gästgivaren använde flera av rummen till bland annat spannmålsförråd och till att ”inhysa gässlingar” i.⁹

Tingsstället var placerat i Klörup fram till början av 1900-talet då det flyttades till Malmö (1904). Det nya tingshuset för Oxie och Skytts härad i Malmö invigdes samma år.

Trelleborg blev köping 1844¹⁰ och stapelstad 1867.¹¹ Järnvägen kom 1875, och man fick förbindelse med Sassnitz 1897. Rådhusrätten återinfördes i samband med att Trelleborg åter

¹ Svensk uppslagsbok, andra och omarbetade och utvidgade upplagan i 32 band 1947-1955, Bd 29, Malmö 1954, s. 852ff.

² Johansson, Gösta *Skånes historia*, 3:e upplagan, Malmö 1977, s. 201.

³ K.Br. den 23 december 1690 (Almquist s. 402).

⁴ K.Br. den 18 oktober 1872 (SFS 1872:61).

⁵ Christoffersson, Olof *Skytts härad. Kulturhistorisk beskrivning* Trelleborg 1918, s. 529.

⁶ <http://www.trelleborg.se/trbg/byarna/kloerup.htm> den 3 maj 1999.

⁷ Christoffersson 1918 s. 529.

⁸ Christoffersson, 1918 s. 529f.

⁹ Christoffersson, 1918 s. 530

¹⁰ K.Br. 29 maj 1843.

¹¹ K.Br. den 15 december 1865.

blev stad 1867. Till att börja med höll man förhandlingar i läroverkets nya lokaler. År 1909 blev huset rådhus helt och hållet, då läroverket flyttade till ett annat hus. Huset byggdes om 1911, och användes till domstolsförhandlingar fram till 1963.¹²

Även i staden Skanör, med Falsterbo, fanns en rådhusrätt. År 1771 fick dåvarande borgmästaren sin ansökan om ekonomisk hjälp till en rådhusbyggnad beviljad av riksdagen. Byggnaden uppfördes i mitten av 1770-talet, och började användas som rådhus 1777. Huset ligger vid torget och kyrkan inne i Skanör. Trots flera bränder, översvämningar och så vidare, har rådhusbyggnaden klarat sig genom årens lopp.¹³ Skanör lades under landsrätt från och med 1947 års ingång, och förenades då med Oxie och Skytts domsaga.¹⁴ I början av 1950-talet låg tingsställe och kansli fortfarande i Malmö.¹⁵ I mitten av 1960-talet förstärktes rådhusrätterna. Trelleborgs rådhusrätt upphörde från och med ingången av 1964, och förenades med Oxie och Skytts domsaga. Kansliet låg fortfarande i Malmö men skulle flyttas till Trelleborg när Kungl. Maj:t så beslutade. Tingsställe skulle emellertid finnas i Trelleborg.¹⁶

År 1971 trädde tingsrättsreformen i kraft.¹⁷ Häradsrätten bytte då namn till Oxie och Skytts tingsrätt. Tingsställen fanns i både Malmö och Trelleborg.¹⁸ Från och med juli 1972 flyttades emellertid kansliet till Trelleborg och tingsstället i Malmö för Oxie och Skytts tingsrätt drogs in.¹⁹ Ytterligare förändringar genomfördes 1974 då tingsrätten ändrade namn till Trelleborgs tingsrätt.²⁰

I början av 1970-talet uppfördes ett nytt tingshus i Trelleborg. Det ligger vid Stortorget och togs i bruk 1973. Det inhyser än idag tingsrätten.

¹² Svensk uppslagsbok, andra och omarbetade och utvidgade upplagan i 32 band 1947-1955, Bd 29, Malmö 1954, s. 853.

¹³ Dufberg, Lars, "Skanörs rådhus" i *Skanör och Falsterbo. Skanörs Planterings och försköningsförening 50 år* 1981, Trelleborg 1981, s. 16ff.

¹⁴ SFS 1946:721.

¹⁵ SFS 1951:98. Efter kommunsammanslagningar, som trädde i kraft 1952, omfattade Oxie och Skytts domsagas häradsrätt följande område: Oxie, Bunkeflo, Vellinge, Månstorps, Alstads, Skegrie, Rängs och Gislövs landskommuner, Svedala köping samt staden Skanör med Falsterbo.

¹⁶ SFS 1963:581.

¹⁷ Efter ytterligare kommunsammanslagningar på 1960- och 70-talen omfattade häradsrättens domkrets följande område: Trelleborgs, Skanör med Falsterbo, Svedala, Månstorps, Rängs och Vellinge kommuner (Koncept den 17/6 1970 från Justitiedepartementet till Hovrätten över Skåne och Blekinge, Dnr 1217/70, s. 1).

¹⁸ Koncept den 17/6 1970 från Justitiedepartementet till Hovrätten över Skåne och Blekinge, Dnr 1217/70, s. 3.

¹⁹ SFS 1972:445.

²⁰ SFS 1973:740. Domkretsen utgjordes av Svedala, Trelleborgs och Vellinge kommuner.

Trelleborgs tingsrätt

Tingsrättens jurisdiktionsområde

Svedala kommun
Trelleborgs kommun
Vellinge kommun

Ordinarie domare

Lagmän i Trelleborgs tingsrätt

K-G Lindelöw	1971–1987
Björn Svartbeck	1987–

Rådmän i Trelleborgs tingsrätt

Bo Ericson	1972–1986
Ingvar Pering	1974–1975
Jan Lindell	1976–1982
Rolf Trulsson	1983–1994
Bengt Tancred	1986–1993
Per Ericson	1988–1991
Claes Magnusson	1992–
Hans Nilsson	1993–
Thomas Främby	1994–1997
Margareta Linde-Malmberg	1995–
Elisabeth Hägglund-Nortén	1997–

Skytts härad

Domsagotillhörighet:	1680–1691	Med Ljunnits och Vemmenhögs härad
	1691–1865	Med Vemmenhögs och Oxie härad ²¹
	1865–1970	Med Oxie härad ²²

Tingsplatser:	1690–1904	Klörup
	1904–1970	Malmö

Häradshövdingar²³

Joachim Ehrenbusch		1682–1685
Wickman Hornbein ²⁴		1685–1687
Joachim Ehrenbusch	ånyo	1687–1699 ²⁵
Birger Rosensparre		1699–1708
Sven Hallenberg ²⁶		1708–1734
Carl Hallenberg		1734–1750
Samuel Brandt		1750–1793
Martin Rudolf Rydeberg		1793–1829
Carl Gustaf Svedenborg		1830–1864
Lars Fredrik Holmqvist		1865–1876
Peter Olof Glimstedt		1877–1880
Per Fustaf Emil Poignant		1881–1883
Frits Theodor Aurell		1884–1910
Ivar Erik Öhman		1911–1937
Per Henrik von Ehrenheim		1937–1954
Ivar Öhman		1955–1970

²¹ Jfr kungl. brev den 23 december 1690.

²² Jfr kungl. brev den 25 november 1851. Domsagan bestod av två tingslag. Tingsstället i Klörup var emellertid gemensamt för bägge häraden fram till 1873 (jfr kungl. brev den 18 oktober 1872) då de båda häraderna sammanslogs till ett tingslag.

²³ Porträtten finns på Trelleborgs tingsrätt

²⁴ Adlad Tigerschiöld

²⁵ Till 1691 endast i Skytts härad.

²⁶ Adlad Hallonborg

Oxie härad

Domsagotillhörighet:	1682–1691	Med Bara härad
	1691–1865	Med Skytts och Vemmenhögs härad ²⁷
	1865–1970	Med Skytts härad. ²⁸

Tingsplatser:	1691?–ca1755	Klörup
	1755–1786	Anderslöv
	1786–1904	Klörup
	1904–1970	Malmö

Häradshövdingar:

Lars Svanhals	1682–1687
Joachim Ehrenbusch	1687–1699 ²⁹
Birger Rosensparre	1699–1708
Sven Hallenberg ³⁰	1708–1734
Carl Hallenberg	1734–1750
Samuel Brandt	1750–1793
Martin Rudolf Rydeberg	1793–1829
Carl Gustaf Svedenborg	1830–1864
Lars Fredrik Holmqvist	1865–1876
Peter Olof Glimstedt	1877–1880
Per Fustaf Emil Poignant	1881–1883
Frits Theodor Aurell	1884–1910
Ivar Erik Öhman	1911–1937
Per Henrik von Ehrenheim	1937–1954
Ivar Öhman	1955–1970

Vemmenhögs härad

Domsagotillhörighet:	1682–1691	Med Skytts och Ljunits härad
	1691–1865	Med Skytts och Oxie härad ³¹
	1865–1967	Med Ljunits och Herrestads härad ³²

Tingsplatser:	1691–1749	Skivarp ³³
	1749–1878	Anderslöv
	1865–1878	St Herrestad
	1878–1970	Ystad

Häradshövdingar

Joachim Ehrenbusch	1682–1685
Wickman Hornbein ³⁴	1685–1687
Joachim Ehrenbusch	1687–1699
Birger Rosensparre ³⁵	1699–1708

²⁷ Jfr kungl. brev den 23 december 1690.

²⁸ Jfr kungl. brev den 25 november 1851. Domsagan bestod av två tingslag. Tingsstället i Klörup var emellertid gemensamt för bägge häraden fram till 1873 (jfr kungl. brev den 18 oktober 1872) då de båda häraderna sammanslogs till ett tingslag.

²⁹ Till 1691 endast i Skytts härad.

³⁰ Adlad Hallonborg

³¹ Jfr kungl. brev den 23 december 1690.

³² Denna förening hade beslutats redan genom kungliga brevet den 25 november 1851, men tidpunkten för verkställigheten hade måst uppskjutas, tills dåvarande häradshövdingen i Oxie, Skytts och Vemmenhögs härad avgått.

Domsagan bestod från 1865 av tre tingslag. Till följd av kungliga brevet den 18 maj 1877 kom de tre häraderna att från ingången av 1878 att förenas till ett tingslag under benämningen Vemmenhögs, Ljunits och Herrestads härad domsaga.

³³ När man började hålla ting i Skivarp är oklart, men i domboken nämns att ordinarie hösteting hölls i Skivarp 1696.

³⁴ Adlad Tigerschiöld.

Sven Hallenberg ³⁶	1708–1734
Carl Hallenberg	1734–1750
Samuel Brandt	1750–1793
Martin Rudolf Rydeberg	1793–1829
Carl Gustaf Svedenborg	1830–1864
Per August Wengberg	1865–1885
Bror Christian Axel Geijer	1885–1914
Bror August Petrén	1915–1937
Karl Erik Sigfrid Lindby	1937–1943
Helge Einar Anderberg	1943–1966
Gunnar Engström	1966–1970

Trelleborgs stad

Rådhusrätt –1619 samt 1867–1963

Borgmästare

Folke Kraak	1867–1868
Karl-Johan Åkerman	1868–1895
Knut von Geijer	1895–1929
Alvin Wirgin	1930–1952
Knut Möller	1952–1963

Finns i TR-matr, men oklart hurvida de finns porträtterade.

Skånörs stad

Rådhusrätt –1946

Borgmästare³⁷

Magnus Grise	1739–1752 ³⁸
Leonard de la Rose	1752–1784
Carl Georg Cronsioe	1784–1814
Severin Nilsson Cronsioe	1815–1871
Lorens Cronsioe	1872–1875
Emil von Mühlenfels	1875–1908
Erik Torslow	1908–1946

Litteratur

- Christoffersson, Olof *Skytts härad. Kulturhistorisk beskrivning Trelleborg* 1918
- Dufberg, Lars, ”Det tvåhundraåriga rådhuset”, artikel i *Sommarposten* (1982)
- Dufberg, Lars, ”Rådhuset restaureras”, Vellinge kommuniké, 2 - 1980
- Dufberg, Lars, *Skånör och Falsterbo efter sillatiden*, s 134-146, Vellinge : Vellinge kommun, 1994 Malmö 1994
- Dufberg, Lars, ”Skånörs rådhus”, I: *Skånör och Falsterbo. Skånörs Planterings och försköningsförening 50 år* 1981, s 16-24, Trelleborg 1981
- Enghoff, Karl, *Trelleborg i forn tid och ny tid : öfversikt af stadens utveckling* utgiven på föranstaltande af stadsfullmäktige i Trelleborg 1917
- Hassby, Rune, *Anderslöv genom tiderna, En krönika om samhällets tillkomst och utveckling*, 1978
- Johannesson, Gösta *Skånes historia*, 3:e upplagan, Malmö 1977

³⁵ Adlad 1698 från Baaz

³⁶ Adlad Hallonborg

³⁷ Porträtten finns i rådhuset.

³⁸ Grise, eller Grijs som han tidigare hette, var Skånörs siste illitterate borgmästare.

Kristofersson, Sture, *Trelleborg : från första världskriget till tio år efter
kommunsammanslagningen Trelleborg 1977*

Trelleborgs stads minnesskrift, s 14-35, 1942

Westesson, Malte, "Gammal klockstapel åter på plats", *Hembygdsnytt. Skytts härads
hembygdsförening*, nr 2 1993, s 7-8.

Svensk uppslagsbok, andra och omarbetade och utvidgade upplagan i 32 band 1947-1955